

Kunnskapsdepartementet

Strategi

Strategi for norsk deltakelse i Horisont Europa og Det europeiske forskningsområdet

Innhold

1.	Forord	4
2.	Innledning	6
3.	Mål for norsk deltakelse i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet	8
4.	Innsatsområder	9
4.1	Mobilisering til økt deltakelse i Horisont Europa	10
4.1.1	Det nasjonale støtteapparatet	10
4.1.2	Konkurransarenaer som støtter opp under deltakelsen	11
4.1.3	Økonomiske insentivordninger	12
4.1.4	Samspill mellom sektorer	12
4.1.5	Forventninger til aktørene	13
4.2	Samspill mellom nasjonale og europeiske virkemidler og programmer	14
4.2.1	Nasjonal og europeisk samfinansiering	14
4.2.2	Synergier mellom Horisont Europa og andre EU-programmer	14
4.2.3	Koblinger til EØS-midlene til forskning og innovasjon	16
4.3	Europeisk og globalt samarbeid	18
4.3.1	Godt samspill mellom europeisk og bilateralt samarbeid	18
4.3.2	Samarbeid om politikktutvikling for globalt samarbeid	18
4.4	Utvikling av politikk og rammebetingelser	20
4.5	Posisjonering og medvirkning	21
4.5.1	Tidlige posisjoner og god utnyttelse av ulike kanaler for medvirkning	21
4.5.2	Rettigheter gjennom EØS-avtalen	22
4.6	Spredning og bruk av resultater	24
5.	Monitorering og evaluering av norsk deltakelse	26
6.	Vedlegg I: Det europeiske forskningsområdet og Horisont Europa	28
6.1	Det europeiske forskningsområdet	28
6.2	Horisont Europa	29
6.3	Deltakelse i Horisont 2020 og potensialet for deltakelse i Horisont Europa	31
7.	Vedlegg II: EU-programmer Norge deltar i	34

1. Forord

Kompetanse, forskning og innovasjon er avgjørende for Norges fremtid, sikrer norsk konkurransekraft og arbeidsplasser og bidrar til å løse de globale samfunnsutfordringene.

Norge har dyktige forskere og forskning i verdenstoppen, men det er gjennom internasjonalt samarbeid vi utvikler de beste kunnskapsmiljøene og de mest banebrytende ideene.

EØS-avtalen gir norske miljøer muligheten til å delta i verdens største forsknings- og innovasjonsprogram, Horisont Europa, på lik linje med miljøer fra EUs medlemsland. Det gir norske bedrifter, forskningsmiljøer og offentlig sektor verdifull tilgang til nettverk, infrastrukturer, markeder, kapital og verdensledende kunnskap. Dette er betydelige merverdier som ikke oppnås i samme grad gjennom deltakelse i nasjonale programmer.

Resultatene kommer hele Norge til gode i form av økt kvalitet i forskning, flere innovative miljøer, bedre offentlige tjenester og et mer konkurransedyktig næringsliv. Deltakelsen kobler norsk næringsliv, forsknings- og utdanningsinstitusjoner, regioner og kommuner og ideelle organisasjoner til Europa.

De store samfunnsutfordringene står sentralt i Horisont Europa. Ambisjonen er å finne løsninger på samfunnsutfordringer som kreft, tilpasning til klimaendringer, sunne hav, klimanøytrale og smarte byer, samt jordhelse og mat. Samtidig viderefører EU satsingen på eksellens og banebrytende, nysgjerrighetsdrevet forskning.

Gjennom samarbeidet med EU kan vi også styrke rammebetingelsene for norsk forskning og innovasjon. Deltakelsen gir oss også muligheter til å påvirke europeisk politikk og til å samordne praksis på områder som forskerrekruttering og karriereutvikling, infrastruktur og åpen forskning.

Denne regjeringen har høye ambisjoner for vår deltakelse i Det europeiske forskningsområdet (ERA) og Horisont Europa. Strategien fastsetter regjeringens overordnede mål og ambisjonsnivå. Høy norsk deltakelse er nødvendig for at vi kan utvikle oss som kunnskapsnasjon og for å styrke næringslivet vårt. Nå må de forskningsutførende institusjonene,

virkemiddelapparatet og myndighetene ta utfordringen og utnytte de mange mulighetene i Horisont Europa og ERA. Det er viktig at vi spiller på lag slik at vi når målsettingene for samarbeidet. Regjeringen oppfordrer universitetene, høyskolene, instituttene, helseforetakene, næringslivet og offentlig sektor til å finne sin vei inn i samarbeidet.

A handwritten signature in black ink that reads "Erna Solberg".

Erna Solberg
Statsminister

A handwritten signature in black ink that reads "Henrik Asheim".

Henrik Asheim
Forsknings- og
høyere utdanningsminister

2. Innledning

EU satser tungt på forskning og innovasjon. Arbeidet med å samordne forskning og innovasjon i Det europeiske forskningsområdet (ERA) styrkes. Horisont Europa er verdens største åpne forsknings- og innovasjonsprogram. Unionen ønsker å være en global leder innenfor fremragende forskning, innovasjon og entreprenørskap.

Satsingen på forskning og innovasjon er en investering i fremtiden. EU har verdensledende forskning og et sterkt næringsliv, men kan gjøre mer for at resultatene tas i bruk i samfunnet. Europa står overfor store samfunnsmessige og økonomiske utfordringer. Covid-19-pandemien har synliggjort behovet for felles beredskap og samarbeid. Samtidig har EU satt ambisiøse mål om å gjøre økonomien mer konkurransedyktig, klimanøytral og inkluderende, for grønn og digital omstilling og helse og for å følge opp FNs bærekraftsmål. Samarbeidet om forskning og innovasjon skal gi den kunnskapen og beredskapen Europa trenger for å møte langsiktige utfordringer, håndtere akutte kriser og skape et bærekraftig samfunn.

Norge og EU er nære samarbeidspartnere. Utviklingen av norsk forsknings- og innovasjonspolitik er tett knyttet til utviklingen i EU. Den gjensidige økonomiske avhengigheten mellom Norge og EU er stor, vi står overfor mange av de samme utfordringene, og vi deler de samme visjonene om et bærekraftig samfunn og et konkurransedyktig næringsliv. Norges deltakelse i Horisont Europa og ERA gir oss tilgang til et samarbeid der vi, sammen med internasjonale partnere, kan bidra til et konkurransedyktig og bærekraftig Europa og til å fremme forskning av høy kvalitet og innovative miljøer.

Norge har siden 1994 deltatt fullt ut i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet på grunnlag av EØS-avtalen. Den tette tilknytningen Norge har til samarbeidet gjennom EØS-avtalen gir oss mulighet til å medvirke til utviklingen av europeisk politikk på områder av stor betydning for landet vårt, og norske aktører kan delta i Horisont Europa på lik linje med aktører fra EUs medlemsland.

Norge deltar aktivt i arbeidet med ERA og har de senere årene lyktes svært godt i forsknings- og innovasjonsprogrammet Horisont 2020. Regjeringen ønsker at Norge skal bruke mulighetene i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet enda bedre fremover. Regjeringen legger derfor frem denne strategien for norsk deltakelse i ERA og i Horisont Europa for perioden 2021 til 2027. Sammen med langtidsplanen for forskning og høyere utdanning legger den et grunnlag for å styrke norsk forskning og innovasjon.

Strategien bygger på innspill fra og dialog med forskningsutførende organisasjoner, etater og underliggende organisasjoner, offentlig sektor, partene i arbeidslivet og andre som deltar i eller har interesser i det europeiske samarbeidet. Innspillene viser at det er stort engasjement for deltakelsen. Strategien retter seg mot forskningsutførende organisasjoner som universitetene og høyskolene, instituttene, helseforetakene, næringslivet og offentlig sektor (aktørene), institusjonene som er en del av det nasjonale støtteapparatet for deltakerne, som Norges forskningsråd (Forskningsrådet), Innovasjon Norge, Norsk Romsenter, Enova, Investinor og Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (støtteapparatet), og myndighetene.

Strategiens avgrensninger

Norge vil delta i flere EU-programmer,¹ og flere av disse vil finansiere forsknings- og innovasjonsaktiviteter. Denne strategien er avgrenset til å omtale Horisont Europa og synergier mellom Horisont Europa og de øvrige programmene Norge deltar i.²

Regjeringen ønsker at norske aktører samlet sett skal utnytte bredden i Horisont Europa og samarbeidet under ERA, i tråd med egen virksomhets strategiske og faglige prioriteringer. Denne strategien angir derfor ikke faglige eller virkemiddelspesifikke prioriteringer for norske aktørers deltakelse, men overlater dette til den enkelte aktør.

¹ Vedlegg II gir en oversikt over hvilke EU-programmer Norge deltar i.

² Forsvarsdepartementet har lagt frem en egen strategi for norsk deltakelse i Det europeiske forsvarsfondet (EDF).

3. Mål for norsk deltakelse i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet

Regjeringen har fastsatt fire mål for den norske deltakelsen i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet i perioden 2021–2027:

1. Deltakelsen skal øke kvaliteten i norsk forskning og gi flere fremragende og innovative miljøer.
2. Deltakelsen skal øke verdiskapingen, styrke norsk konkurranse- og innovasjonsevne og bidra til omstilling i privat og offentlig sektor.
3. Deltakelsen skal gjøre oss i stand til å håndtere store samfunnsutfordringer, bidra til å oppfylle bærekraftsmålene og bidra til en bærekraftig samfunnsutvikling.
4. Deltakelsen skal bidra til utvikling av forsknings- og innovasjonspolitikken og til nye samarbeidsmønstre på tvers av landegrensler, sektorer og fag.

Norge og EU deler de samme visjonene for utviklingen av det europeiske samarbeidet om forskning og innovasjon. Deltakelse i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet er en viktig del av norsk forsknings- og innovasjonspolitikk og av Norges samlede samarbeid med EU. Målene for norsk deltakelse i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet er i tråd med EUs mål for Horisont Europa og ERA.³

Det er en sammenheng mellom volumet på prosjektdeltakelsen i rammeprogrammene og hvilke effekter deltakelsen får på samfunnet og på forskning og innovasjon. Med bakgrunn i vurderinger av potensialet for deltakelse har regjeringen en ambisjon om at norske aktører skal motta 2,8 prosent av de konkurranseutsatte midlene i Horisont Europa.

Aktørene må satse langsiktig og målrettet for å nå opp i den europeiske konkurransen og for å delta i det samarbeidet som best støtter opp om egne mål. Regjeringen oppfordrer universitetene, høyskolene, instituttene, helseforetakene, næringslivet og offentlig sektor til å utvikle egne mål og strategier for sin deltakelse.

³ Målene for Horisont Europa omtales i artikkel 3 i Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2021/695 om opprettelse av og regler for deltakelse og formidling fra Horisont Europa – rammeprogrammet for forskning og innovasjon (2021–2027). Målene for ERA omtales i Europakommisjonens melding "A new ERA for Research and Innovation" (COM/2020/628 final).

4. Innsatsområder

Aktørenes innsats er avgjørende for å nå de nasjonale målene for deltakelsen i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet. Myndighetene og virkemiddelaktørene skal tilrettelegge for at Norge utnytter mulighetene i samarbeidet på en god måte. I perioden frem mot 2027 vil regjeringen legge vekt på følgende innsatsområder:

- mobilisering til økt deltakelse i Horisont Europa
- samspill mellom nasjonale og europeiske virkemidler og programmer
- europeisk og globalt samarbeid
- utvikling av politikk og rammebetingelser
- posisjonering og medvirkning
- spredning og bruk av resultater

Noen av innsatsområdene videreutvikler det gode arbeidet norske aktører, virkemiddelaktører og myndigheter har gjort for å sikre god norsk deltakelse i ERA og Horisont 2020 i perioden 2014 til 2020. Andre innsatsområder reflekterer at det er behov for ny eller forsterket innsats der utviklingen i det europeiske samarbeidet stiller nye krav. Innsatsområdene vil i stor grad være dekkende for den samlede nasjonale innsatsen som må til for å nå målene for deltakelsen. Regjeringen vil legge til rette for samarbeid mellom myndighetene, virkemiddelaktørene og aktørene i oppfølgingen av innsatsområdene.

4.1 Mobilisering til økt deltakelse i Horisont Europa

Regjeringen ønsker at Norge skal ha høy deltakelse i Horisont Europa og delta i hele bredden av virkemidler. Dette krever stor innsats fra aktører som har deltatt aktivt i Horisont 2020, mobilisering av aktører med mindre erfaring og gode nasjonale støttetjenester. Skal vi nå ambisjonen om en returandel på 2,8 prosent, må den norske deltakelsen øke med nær 30 prosent sammenliknet med Horisont 2020.⁴

4.1.1 Det nasjonale støtteapparatet

Norge har etablert et nasjonalt støtteapparat som har en viktig rolle i å mobilisere til og støtte opp om deltakelse i Horisont Europa. Støtteapparatet skal spre informasjon, øke kompetansen om Horisont Europa, identifisere aktuelle søkere, veilede og gi råd til søkere og prosjektdeltakere og tilby økonomiske insentivordninger. I tillegg skal støtteapparatet gi råd til departementene.

Forskningsrådet og Innovasjon Norge er hovedaktørene i støtteapparatet, men også Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, Norsk Romsenter, Enova og Investinor har medansvar på noen områder. Deres samlede kompetanse dekker bredden av Horisont Europa. Det er viktig at støtteapparatet koordinerer sin innsats best mulig og at brukerne opplever deres tjenester som sømløse.

Økt nasjonal innsats, et mer komplekst program, nye virkemidler og økt søkelys på å ta kunnskap i bruk og på å utnytte synergier mellom programmer stiller høye krav til støtteapparatet. Innretningen på Horisont Europa krever at ressurser og arbeidsmetodikk innrettes på nye måter på enkelte områder, og at Forskningsrådet og Innovasjon Norge legger økt vekt på å koble ulike sektorer og aktører sammen og på å nå ut til bredere grupper av deltakere og brukere.

Skal vi nå de nasjonale målene, må støtteapparatet innrette innsatsen der mobiliseringen har størst effekt, samtidig som det må nå bredden av mulige søkere. Erfaringer fra Horisont 2020 viser at aktører som har deltatt i tidligere rammeprogrammer, har et stort potensial til å delta i det neste. Ofte er det aktørene med størst kapasitet som deltar i og koordinerer store samarbeidsprosjekter. Samtidig bør flere miljøer engasjere seg. Nye virkemidler, som for eksempel EIC Akselerator, åpner muligheter for nye og mindre erfarne deltakere fra næringslivet. Videre gir nettverk som European Cooperation in Science and Technology (COST) en unik mulighet for nye aktører til å involvere seg i europeisk forsknings- og innovasjonssamarbeid.

Støtteapparatets samarbeid med offentlig sektor, særlig kommuner og fylkeskommuner, bør styrkes. Disse er en del av det utvidede mobiliseringsapparatet, samtidig som de er deltakere i prosjekter, brukere av resultater og et bindeledd til innbyggerne. Fylkeskommuner og kommuner kan ta en sterkere rolle i å mobilisere regionalt, mens arbeidslivets parter kan bidra til mobilisering av næringsliv og offentlig sektor. Regjeringen forventer at støtteapparatet videreutvikler samarbeidet med aktører fra offentlig sektor, arbeidslivets parter og andre relevante aktører.

⁴ For å øke returandelen fra 2,49 prosent i Horisont 2020 (per april 2021) til et nivå på 2,8 prosent i Horisont Europa, anslår Kunnskapsdepartementet at den norske deltakelsen må øke med om lag 28 prosent.

Tiltak

- Støtteapparatet skal mobilisere bredt og legge til rette for økt deltakelse i hele Horisont Europa.
- Støtteapparatet skal utvikle sømløse tjenester som er enkle å forstå for aktørene.
- Støtteapparatet skal lage handlingsplaner for mobilisering og justere innretningen på sitt arbeid ved behov.
- Komité for kjønnsbalanse og mangfold i forskning (Kif), Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal bidra til å styrke kvinneandelen blant norske deltakere og styrke andelen forsknings- og innovasjonsprosjekter med kjønnsperspektiver.
- Kif, Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal sammen bidra til at norske deltakere tilfredsstiller kravet om handlingsplaner for likestilling i Horisont Europa.

4.1.2 Konkurransarenaer som støtter opp under deltakelsen

Både nasjonale konkurransarenaer og deltakelsen i rammeprogrammet bidrar til å ivareta nasjonale og sektorpolitiske behov for kunnskap og innovasjon. Med strammere offentlige budsjetter fremover vil regjeringen måtte prioritere mellom ulike gode forskningsformål. Også av denne grunn bør nasjonale konkurransarenaer innrettes slik at de virker godt sammen med de europeiske. Nasjonale konkurransarenaer kan mobilisere ledende miljøer på områder der Norge har særlige fortrinn. Samtidig kan nasjonale konkurransarenaer som bygger opp kapasitet og kompetanse på områder der Norge ikke har ledende miljøer i dag også kvalifisere flere miljøer til deltakelse.

Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal fortsette arbeidet med å koble nasjonale og europeiske virkemidler sammen og gjennom dette vise potensielle deltakere mulighetene i Horisont Europa. Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal særskilt vurdere nye områder og områder der Norge i dag har lav deltakelse og hvor det er potensial for økt deltakelse. Nasjonale virkemidler bør, der det er naturlig, innrettes slik at de spiller Europakommisjonens regler og krav med sikte på å senke terskelen for deltakelse i Horisont Europa.

Tiltak

- Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal, så langt det er relevant, innrette og videreutvikle sine nasjonale konkurransearenaer slik at de virker mobiliserende og kvalifiserende for deltakelse i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet.
- Virkemiddelaktørene skal kontinuerlig vurdere behovet for å tilpasse nasjonale virkemidler for å bidra til økt deltakelse i Horisont Europa.

4.1.3 Økonomiske insentivordninger

Regjeringen ønsker å tilby gode økonomiske insentivordninger som støtter opp under deltakelse i Horisont Europa. Det er mer ressurskrevende å søke midler fra rammeprogrammet enn å søke nasjonale midler. Regjeringen har styrket nivået på de økonomiske stimuleringsordningene for økt deltakelse i rammeprogrammet betydelig i løpet av Horisont 2020. De største ordningene for støtte er STIM-EU og Prosjektetableringsstøtte (PES). Ordningen STIM-EU er resultatbasert støtte som skal stimulere til økt deltakelse av institutter i rammeprogrammet og bidra til å dekke deler av deres indirekte kostnader. I tillegg premieres institutter med koordinatoransvar og samarbeid med næringsliv og/eller offentlig sektor. PES gir søkere fra bedrifter, helseforetak, institutter og UH-institusjoner støtte til blant annet prosjektutvikling, posisjonering og kompetanseheving, for at de skal utvikle flere og bedre søknader.

EU beholder i hovedtrekk den samme finansieringsmodellen i Horisont Europa som i Horisont 2020. For å støtte opp under instituttsektorens og Norges samlede deltakelse, ønsker regjeringen derfor å videreføre STIM-EU, men med mulighet for justeringer gjennom perioden. Gitt stramme offentlige budsjetter fremover vil vi måtte justere innretningen på og bevilgningene til PES. Endringene vil skje i tett dialog mellom departementene, Forskningsrådet og Innovasjon Norge.

Tiltak

- Kunnskapsdepartementet skal, i tett dialog med departementene, Forskningsrådet og Innovasjon Norge, vurdere endringer i de økonomiske insentivordningene i løpet av programperioden 2021–2027.

4.1.4 Samspill mellom sektorer

Horisont Europa legger vekt på samfunnsmessige og økonomiske effekter av forskning og innovasjon og på at samarbeid skal gi konkrete resultater og løsninger. Utlysningene vil ofte ta utgangspunkt i utfordringer som krever tverrfaglig samarbeid. Dette krever at aktørene samarbeider i nye konstellasjoner. Regjeringen oppfordrer alle aktører til å utnytte mulighetene for økt samarbeid på tvers av sektorer i Horisont Europa.

Samfunnsoppdragene (missions) illustrerer behovet for tverrfaglig samarbeid og samarbeid på tvers av sektorer godt. De skal føre til systemendringer ved at aktørene sammen definerer utfordringer, finner løsninger og setter disse ut i livet. De skal utløse et bredt engasjement fra innbyggere og finansiering fra næringsliv, offentlig sektor og myndigheter. Norge kan her ha et fortrinn fordi vi har erfaring med aktørdrevne strategiske prosesser for forskning og innovasjon, slik som 21-prosessene.

Næringslivet, og spesielt små og mellomstore bedrifter, får en stor plass og mange muligheter i Horisont Europa. Regjeringen forventer at Forskningsrådet og Innovasjon Norge legger til rette for at flere aktører skal samarbeide med små og mellomstore bedrifter i Horisont Europa. De bør også informere aktørene om mulighetene som finnes, for eksempel ved å dele gode eksempler på prosjektsamarbeid som involverer små og mellomstore bedrifter.

Offentlig sektor får en tydeligere rolle i Horisont Europa og kan bidra til løsninger ved for eksempel å innføre regelverk og legge til rette for at innkjøp støtter opp om løsninger fra forskning og innovasjon. Fylkeskommuner og kommuner bør derfor styrke samarbeidet på tvers av sektorer i sin region, ved å samarbeide med næringslivet og de forskningsutførende organisasjonene og ved å engasjere innbyggerne.

Instituttsektoren bør fortsatt være en drivkraft for å øke deltakelsen fra næringslivet og offentlig sektor. Samarbeidet mellom Universitets- og høgskolerådet, Forskningsinstituttens fellesarena og Forskningsrådet kan bidra til å styrke samspillet mellom instituttsektoren og UH-sektoren. Støtteapparatet skal legge til rette for samarbeid på tvers av sektorer. Nasjonale virkemidler, som for eksempel sentersatsinger og næringsklynger, kan innrettes slik at de mobiliserer til økt deltakelse i det europeiske samarbeidet. Støtteapparatet skal også utnytte sine kontorer i utlandet og internasjonale nettverk til å fremme tverrsektorielt internasjonalt samarbeid.

Tiltak

- Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal videreutvikle arenaer der næringsliv, forskningsutførende institusjoner og brukere og utviklere av tjenester diskuterer felles initiativer og samarbeid.

4.1.5 Forventninger til aktørene

De forskningsutførende aktørene har en viktig rolle i å mobilisere, støtte og veilede sine fagmiljøer, både på egen hånd og i samarbeid med virkemiddelapparatet. Institusjonene og virksomhetene må satse langsiktig og strategisk for å nå opp i den europeiske konkurransen. Regjeringen oppfordrer universitetene, høyskolene, instituttene, helseforetakene, næringslivet og offentlig sektor til å utvikle egne mål og strategier for sin deltakelse. Regjeringen forventer at institusjonene fortsetter arbeidet med å videreutvikle eget støtteapparat i tråd med utviklingen i det europeiske samarbeidet, som for eksempel økte synergier mellom Horisont Europa og andre EU-programmer og økt samspill mellom nasjonale og europeiske finansieringskilder.

Erfaringsmessig vil nye aktører ha dårligere gjennomslag for sine søknader enn de mer erfarne. Samtidig bidrar søknadsutvikling til økt kompetanse og større nettverk. Aktørene bør bygge videre på sin suksess på områder der de har hatt god uttelling og samtidig legge en plan for hvordan de kan øke gjennomslaget på nye områder eller områder med

svakere resultater. Satsingen bør sees i sammenheng med aktørenes egne strategiske prioriteringer. Alle aktører bør ta endringene i Horisont Europa inn over seg slik at deres prosjektforslag treffer best mulig.

Regjeringen oppfordrer aktørene til å legge til rette for at ansatte kan melde seg som eksperter og delta i evalueringer av søknader for Europakommisjonen. Evaluatorene får verdifull innsikt i hvordan søknader til Horisont Europa bør utformes og i tillegg mulighet til å utvide europeiske nettverk.

Erfaringsutveksling mellom institusjoner og nettverk bidrar til økt kompetanse. Norsk nettverk for forskningsadministrasjon (NARMA) og EU-nettverkene er eksempler på viktige arenaer for læring og samarbeid.

Tiltak

- Departementene skal følge opp resultatene i UH-sektoren og relevante institutter i styringsdialogen.

4.2 Samspill mellom nasjonale og europeiske virkemidler og programmer

Store satsinger på tvers av land, sektorer og politikkområder er nødvendige for å nå EUs ambisiøse målsettinger om grønn og digital omstilling og bærekraftig konkurransevne, og for å møte store samfunnsutfordringer og oppfylle bærekraftsmålene. Derfor legger EU sterkere vekt på koordinering av europeiske og nasjonale prioriteringer og på å kombinere finansiering fra rammeprogrammet med nasjonal og privat finansiering. EU legger også opp til større synergier mellom ulike EU-programmer. Dette innsatsområdet omtaler hvordan myndighetene, virkemiddelaktørene og aktørene selv kan tilrettelegge for å utnytte samspillet mellom nasjonale og europeiske virkemidler og programmer.

4.2.1 Nasjonal og europeisk samfinansiering

EU legger sterkere vekt enn tidligere på å kombinere finansiering fra rammeprogrammet med nasjonal og privat finansiering. Dette gir Norge muligheter til å styrke satsingen på områder som er viktige for norsk forskning og innovasjon, samfunn og økonomi, men der vi ikke har tilstrekkelig kapasitet og finansiering alene. Samfinansiering med EU og europeiske partnere kan derfor være positivt i tider da vi vil måtte prioritere sterkere mellom ulike forskningsformål nasjonalt.

I mange tilfeller kan vi få større effekt av nasjonale midler ved å bruke dem sammen med europeiske midler og midler fra andre land. Forskningsrådet og Innovasjon Norge har allerede stor grad av frihet til å bruke midler fra nasjonale programmer og virkemidler inn i felles aktiviteter og utlysninger med europeiske partnere der det gir større utbytte og muligheter for norske aktører. Fremover skal departementene og virkemiddelapparatet løpende vurdere hvordan nasjonale virkemidler kan kobles bedre og enda mer strategisk på europeiske forsknings- og innovasjonsaktiviteter.

Regjeringen vil ha særskilt oppmerksomhet på virkemidlene partnerskap og samfunnsoppdrag. Aktiv

norsk deltakelse i utforming og ledelse av partnerskap med norsk medfinansiering kan gi godt gjennomslag for norske interesser. Eksisterende nasjonale virkemidler og aktiviteter kan støtte opp under norsk deltakelse i samfunnsoppdragene, og gjennom disse kan vi bidra til felles løsninger på globale utfordringer. Ansvarlige departementer, Forskningsrådet og Innovasjon Norge bør ha særskilt oppmerksomhet på å sikre finansiering til partnerskap og samfunnsoppdrag på områder som er av stor nasjonal betydning og på å sikre gode koblinger til nasjonale tiltak på områdene for samfunnsoppdragene.

Tiltak

- Relevante departementer, Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal vurdere hvordan Norge skal følge opp samfunnsoppdrag med nasjonale tiltak og aktiviteter.
- Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal legge til rette for at norske aktører tar en strategisk rolle i partnerskap og samfunnsoppdrag på områder av stor betydning for Norge.

4.2.2 Synergier mellom Horisont Europa og andre EU-programmer

Horisont Europa skal fungere i samspill med andre EU-programmer. Norge må derfor utnytte koblingene mellom Horisont Europa og andre EU-programmer på en god måte for å få størst mulig nytteverdi av deltakelsen.

De ulike EU-programmene Norge deltar i, gir et bredt spekter av muligheter for norske forsknings- og innovasjonsmiljøer. Noen programmer bygger på forsknings- og innovasjonsresultatene fra Horisont

Europa ved å finansiere prosjekter som tar i bruk kunnskap, teknologi og løsninger i forvaltningen, i markedet eller i samfunnet. I andre tilfeller kan deltakelse i andre EU-programmer være en arena for læring, kompetanseutvikling og kapasitetsbygging slik at man senere kan delta i Horisont Europa-prosjekter.

To nye programmer, Programmet for et digitalt Europa og Det europeiske forsvarsfondet, har betydelige FoU-komponenter innenfor sektorene digitalisering og forsvar. Disse programmene tilbyr prosjektfinansiering på områder der norske aktører allerede samarbeider med europeiske partnere. Norge deltar i flere programmer som skal bidra til å møte store samfunnsutfordringer og til å styrke europeiske bedrifters konkurransevne: EUs romprogram, som sammen med Horisont Europa er viktig for å styrke romindustriens konkurransevne og som har stor betydning for blant annet miljøovervåking; COSME, som sammen med Horisont Europa fremmer vekst i små og mellomstore bedrifter; og InvestEU, som gir sterkere kapitaltilgang for forskning og innovasjon. Norge deltar også i EUs helseprogram EU4Health, som blant annet finansierer utvikling av helseteknologi og innovasjon. EU4Health skal bidra til fremtidens helseberedskap ved blant annet å identifisere forskningsbehov og spre og implementere resultater fra Horisont Europa i medlemsland og assosierte land.

Regjeringen oppfordrer norske aktører til å vurdere hvordan de best kan utnytte sin samlede deltakelse i Horisont Europa og andre EU-programmer. Norske forsknings- og innovasjonsaktører kan utnytte synergier mellom ulike programmer til å nå egne mål og bidra til å nå nasjonale mål. Det er viktig at norske forsknings- og innovasjonsmiljøer, inkludert ledelsen i organisasjonene, ser den totale porteføljen av programmer der Norge skal delta i sammenheng og er bevisst på synergier mellom Horisont Europa og andre EU-programmer. Slik kan aktørene selv legge til rette for at miljøene kan kombinere midler fra ulike programmer. Aktørene kan også ha stor nytte av å utnytte nettverk og konsortier som de har bygget opp på tvers av ulike EU-programmer.

Regjeringen forventer at universitetene og høyskolene utnytter synergier mellom Horisont Europa og Erasmus+. For universiteter og høyskoler kan dette styrke mulighetene til å nå institusjonelle mål, fremme arbeid med karriere og rekruttering og støtte opp under forskningsbasert utdanning og utdanningenes kvalitet og relevans. Instrumenter som Europeiske universiteter

og ansattmobilitet under Erasmus+ og instrumenter som samfunnsoppdrag, Det europeiske instituttet for innovasjon og teknologi og Marie Skłodowska-Curie Actions under Horisont Europa er innrettet for å fremme synergier mellom disse programmene.

Det ansvarlige departementet og støtteapparatet for hvert enkelt EU-program har ansvar for å tilrettelegge for norsk deltakelse i det respektive programmet. Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal, i samarbeid med andre virkemiddelaktører med ansvar for øvrige programmer Norge deltar i, bidra til at aktørene får informasjon om og veiledning i mulighetene til å utnytte synergier, slik at aktørene kan ta ut potensialet som ligger i koblingene mellom Horisont Europa og andre EU-programmer. Informasjons- og veiledningsarbeidet vil stille krav til de nasjonale kontaktpunktene,⁵ som ved siden av sin kompetanse på Horisont Europa vil måtte ha kjennskap til andre programmer og kompetanse til å henvise søkere til støtteapparatet for andre programmer.

For å kunne utnytte synergier mellom Horisont Europa og andre programmer på en god måte, er det behov for sterkere tverrsektorielt samarbeid og en mer koordinert tilnærming i norsk forvaltning. Dette gjelder både når vi utformer og fremmer norske posisjoner og i samordningen av støtteapparatene som bistår aktørene. Departementet som er hovedansvarlig for hvert enkelt program har et overordnet ansvar for å sikre denne koordineringen. Videre trenger både departementene og virkemiddelaktørene arenaer for samordning og erfaringsutveksling om synergier, problemstillinger som gjelder flere programmer og prioritering av kapasitet og ressurser, for å legge best mulig til rette for norsk deltakelse.

5 EU tilrettelegger for ordningen med nasjonale kontaktpunkter (National Contact Points eller NCPs) som skal gi veiledning og støtte til deltakelse i rammeprogrammet. I Norge ivaretas dette av Forskningsrådet, Innovasjon Norge og Norsk Romsenter.

Tiltak

- Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal, i samarbeid med relevante virkemiddelaktører og departementer, legge til rette for samlet informasjon om EU-programmer med synergier til Horisont Europa.
- Forskningsrådet og Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse skal legge til rette for at universiteter og høyskoler kan utnytte koblingene mellom Horisont Europa og Erasmus+.
- Departementene skal etablere felles arenaer for samarbeid om og koordinering av deltakelse i EUs programmer og utnyttelse av synergier mellom EU-programmer.
- Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal, i samarbeid med relevante organisasjoner, etablere møteplasser for erfaringsutveksling med aktører i virkemiddelapparatet for de øvrige programmene Norge deltar i.

Tiltak

- Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal veilede søkere i mulige koblinger mellom EØS-midlene og Horisont Europa.
- Kunnskapsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet skal, i samarbeid med Forskningsrådet og Innovasjon Norge, styrke de tematiske koblingene mellom EØS-midlene, Horisont Europa og langtidsplanen for forskning og høyere utdanning.

4.2.3 Koblinger til EØS-midlene til forskning og innovasjon

EØS-midlene bidrar til å redusere sosiale og økonomiske forskjeller i Europa og styrker forbindelsene og samarbeidet mellom Norge og 15 europeiske land.⁶ En betydelig del av midlene går til forsknings- og innovasjonsaktiviteter. Midlene skal legge til rette for forsknings- og innovasjonssamarbeid av høy faglig kvalitet mellom miljøer i Norge og mottakerlandene. På norsk side har Forskningsrådet og Innovasjon Norge ansvar for å bidra til å utvikle programmene og gi råd til norske aktører. Regjeringen forventer at norske aktører benytter EØS-midlene som en mulighet til å bygge opp nettverk, kompetanse og kapasitet, med sikte på samarbeid i Horisont Europa. Regjeringen vil arbeide for at EØS-midlene til forskning og innovasjon innrettes slik at de støtter opp under Horisont Europa, er attraktive for norske partnere og gjør det mulig for søkerne å utnytte koblingene til Horisont Europa.

⁶ Bulgaria, Estland, Hellas, Kroatia, Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia og Ungarn.

Sterkere koblinger mellom utdanning, forskning og innovasjon

Initiativet "Europeiske universiteter" finansierer europeiske universitetsallianser som skal legge til rette for internasjonal mobilitet, gode samarbeidsstrukturer, institusjonelt samarbeid samt utvikling av innovative og tverrfaglige løsninger på globale samfunnsutfordringer. Alliansene finansieres primært gjennom Erasmus+, men samfinansiering med forsknings- og innovasjonsprogrammet skal bidra til å integrere utdannings-, forsknings- og innovasjonsdimensjoner i universitetsalliansene.

Universitetet i Bergen (UiB) inngår i universitetsalliansen Arqus sammen med universitetene i Granada, Graz, Leipzig, Lyon, Padova og Vilnius. UiB leder et innsatsområde om Engasjerte europeiske medborgere. Gjennom Erasmus+ tilbyr UiB, i samarbeid

med de andre partnerne, utfordringsbaserte emner der studentene engasjeres i forskning og løsning av konkrete utfordringer i sine regioner. I innsatsområdet som ledes av UiB inngår også en arbeidspakke finansiert gjennom Horisont 2020, der målet er å utvikle en verktøykasse for å involvere medborgere i å forme forsknings- og innovasjonsagendaen. Gjennom Arqus-prosjektet arbeides det blant annet med utvikling av forskningsbaserte retningslinjer knyttet til kvalitet i utdanning, arbeid med forskerutdanning og karriereveier for doktorgradskandidater samt styrking av innovasjonsferdigheter både for studenter og forskere. Gjennom Forskningsrådets FORSTERK-program har UiB fått tildelt midler til å samle, spre og dele kunnskap om resultatene fra Arqus-prosjektet.

4.3 Europeisk og globalt samarbeid

For Norge er det europeiske samarbeidet om forskning og innovasjon en plattform for dialog om politikk og rammebetingelser for globalt samarbeid. Derfor må vi både tilrettelegge for at aktørene kan se ulike arenaer for internasjonalt samarbeid i sammenheng og bruke erfaringer fra europeisk samarbeid om politikk og rammebetingelser i internasjonalt samarbeid.

4.3.1 Godt samspill mellom europeisk og bilateralt samarbeid

En rekke aktiviteter innenfor både ERA og Horisont Europa er åpne for deltakere fra internasjonale organisasjoner og land som ikke er medlemmer av EU eller assosiert til rammeprogrammet (tredjeland). Dette gjør det mulig å bruke det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet til å styrke samarbeidet med aktører fra land utenfor EØS-området. EUs forsknings- og innovasjonsaktiviteter åpner for globalt samarbeid for å møte store samfunnsutfordringer, slik som global helse, og for å bidra til grønn og digital omstilling og å nå FNs bærekraftsmål. Det europeiske samarbeidet er en arena for samarbeid med de fremste forskerne og fagmiljøene i verden. Derfor skal Norge være en pådriver for at utlysninger og aktiviteter i rammeprogrammet skal være så åpne som mulig for samarbeid med tredjeland.

Regjeringen ønsker at ulike arenaer for internasjonalt forskningssamarbeid skal sees i sammenheng og utfylle hverandre. Særlig miljøer som samarbeider med Brasil, Canada, India, Japan, Kina, Russland, Sør-Afrika, Sør-Korea og USA, landene som er omfattet av Panoramastrategien, bør utnytte mulighetene for synergier mellom nasjonale og europeiske programmer. Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal legge til rette for at aktørene kan bruke Horisont Europa til å fremme bilateralt samarbeid med prioriterte samarbeidsland utenfor EØS-området. Regjeringen ønsker også å bruke den

europeiske arenaen til å fremme samarbeidet med internasjonale organisasjoner, slik som Verdens helseorganisasjon, og internasjonale initiativer som Mission Innovation.

For å styrke deltakelsen i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet er det i tillegg hensiktsmessig med målrettet bilateral innsats overfor enkeltland på myndighetsnivå, i tråd med nasjonale strategier. Dette innebærer både strategisk arbeid for å styrke samarbeidet på myndighetsnivå, felles posisjonering mot europeiske satsinger og særskilt oppmerksomhet i virkemiddelapparatet på mobilisering til samarbeid med partnere fra disse landene.

Tiltak

- **Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal veilede aktørene om mulighetene for å utnytte europeiske forsknings- og innovasjonsaktiviteter i samarbeid med tredjeland, ikke minst for å styrke samarbeid med Panoramalandene.**

4.3.2 Samarbeid om politikkutvikling for globalt samarbeid

Gjennom det europeiske samarbeidet får Norge tilgang til informasjon og arenaer for dialog om politikk, rammebetingelser og prinsipper for samarbeid med land utenfor EØS-området, på områder som for eksempel akademisk frihet, gjensidighet og immaterielle rettigheter. Norge skal bidra aktivt til utviklingen av felles europeisk politikk som fremmer globalt forsknings- og innovasjonssamarbeid og til arbeidet med å harmonisere rammebetingelsene for og bygge ned strukturelle hindringer for internasjonalt samarbeid.

Herunder skal norske myndigheter, innenfor rammene av ERA, arbeide for å fremme akademiske verdier som grunnlag for internasjonalt samarbeid. Videre skal myndighetene bruke informasjon og erfaringer fra andre land og felleseuropeiske retningslinjer som grunnlag for utvikling av nasjonal politikk og for å kunne tilrettelegge for samarbeid med land utenfor EØS-området.

Tiltak

- Kunnskapsdepartementet skal delta aktivt i europeiske fora om internasjonalt samarbeid og bruke kunnskap og erfaringer fra dette i utviklingen av norsk forsknings- og innovasjonspolitik.

4.4 Utvikling av politikk og rammebetingelser

Deltakelsen i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet bidrar til utviklingen av norsk forsknings- og innovasjonspolitik. Norge bidrar også til europeisk politikkutvikling ved å delta i ERA-samarbeidet og rammeprogrammene. Samarbeid, gjensidig læring og utveksling av god praksis legger grunnlag for gjensidige tilpasninger og harmonisering der initiativer på europeisk og nasjonalt nivå forsterker og inspirerer hverandre.

Nasjonale og europeiske politikkutvikling bør ikke foregå isolert, og vi må ivareta sammenhenger og synergier mellom disse. Samarbeid på områder som karriere og rekruttering, infrastruktur og åpen forskning har vært viktig for å utvikle norsk politikk og for å styrke rammebetingelsene for norsk forskning og innovasjon. Norge kan bidra til å utvikle den europeiske politikken og det europeiske forsknings- og innovasjonssystemet på områder der vi er godt posisjonert og har god erfaring og dra nytte av erfaringsutveksling på områder der vi har mer å lære.

Utviklingen av nye prioriteringer, politikk og initiativer skjer kontinuerlig. Det er viktig at Norge bruker mulighetene for å medvirke, spesielt på områder som tangerer nasjonale prioriteringer og politikk. EØS-avtalen og deltakelsen i rammeprogrammet gir oss mulighet til å delta i rådgivende arbeidsgrupper der politikk og prioriteringer utvikles.

Departementene og virkemiddelaktørene som deltar i arbeidsgrupper skal forankre norske innspill nasjonalt. Endringer i politikken og konsekvensene av disse må kommuniseres bredt til forvaltning og departementer og aktører som UH-sektoren, institutter, offentlig sektor og næringslivet, spesielt hvis disse får konsekvenser for deltakelsen i Horisont Europa.

EU monitorerer landenes oppfølging på områder og tiltak som er prioritert under ERA. Dette gir et viktig kunnskapsgrunnlag for utviklingen av norsk politikk, der Norge kan harmonisere egen politikk med politikken i EU og andre europeiske land dersom det er relevant.

Regjeringen ønsker å utnytte mulighetene for læring mer systematisk.

Prioriteringene i ERA er relevante for mange norske forsknings- og innovasjonsaktører. Flere institusjoner bidrar allerede aktivt til europeisk politikkutvikling på nasjonale og europeiske arenaer. Regjeringen ønsker at flere aktører skal engasjere seg i forsknings- og innovasjonspolitiske spørsmål som er relevante for dem.

Tiltak

- Kunnskapsdepartementet og andre relevante departementer skal utnytte erfaringer og læring fra europeisk politikkutvikling mer systematisk i utviklingen av norsk forsknings- og innovasjonspolitik.
- Relevante departementer og virkemiddelaktører skal delta aktivt i komiteer, ekspertgrupper og fora under ERA.
- Kunnskapsdepartementet skal delta i og følge opp resultater fra ERAs monitoreringsaktiviteter.
- Kunnskapsdepartementet skal følge opp koblinger mellom ERA og Det europeiske utdanningsområdet.
- Kunnskapsdepartementet skal, i samarbeid med andre departementer og virkemiddelapparatet, arbeide for at ERA også når ut til og involverer et bredere sett med aktører.

4.5 Posisjonering og medvirkning

Skal vi få gjennomslag for våre interesser og prioriteringer, må Norge være en aktiv deltaker og bidragsyter i det europeiske samarbeidet. Norge har gode muligheter til å medvirke i utviklingen av europeiske initiativer, ikke minst gjennom å fremme tidlige og tydelige norske posisjoner og ved å utnytte ulike kanaler for medvirkning effektivt, men også gjennom å bruke og ivareta våre rettigheter gjennom EØS-avtalen.

4.5.1 Tidlige posisjoner og god utnyttelse av ulike kanaler for medvirkning

Når europeiske initiativer er på forslagsstadiet, har Norge og norske aktører mulighet til å spille inn på lik linje med aktører i EUs medlemsland. Disse mulighetene må vi utnytte bedre. Regjeringen skal formulere tidlige og tydelige norske posisjoner på politikk og regelverk som er viktig for Norge, i tråd med kravene i utredningsinstruksen. EUs initiativer på forsknings- og innovasjonsområdet berører en rekke departementer, virkemiddelaktører og aktører. Det er viktig å dele informasjon og legge til rette for at berørte aktører konsulteres. Kunnskapsdepartementet har et overordnet ansvar for å koordinere norske posisjoner.

Norge skal utnytte kanalene vi har for å samhandle med og formidle synspunkter til EUs institusjoner og medlemsland på en god måte. En rekke representanter for norske myndigheter, virkemiddelaktører og ulike aktører med interesser i forsknings- og innovasjonssamarbeidet er til stede i Brussel. I tillegg deltar mange aktører i europeiske nettverk og paraplyorganisasjoner. De senere årene er samarbeidet mellom norske aktører i Brussel og mellom aktører i Brussel og Norge styrket. Samarbeidet bidrar til kunnskapsspredning og til at flere deltar i medvirkningsarbeidet, og er viktig for å samle informasjon om og få innflytelse på politikkkutforming og europeiske initiativer. Regjeringen ønsker å bygge videre på og systematisere dette arbeidet, slik at vi utnytter tilstedeværelsen i Brussel og deltakelsen i

europeiske nettverk mest mulig effektivt. Regjeringen forventer at samarbeidet mellom ulike fagråder ved EU-delegasjonen styrkes, slik vi kan utnytte kanalene for medvirkning opp mot EUs institusjoner enda bedre. Regjeringen forventer også at virkemiddelaktørene og aktørene bidrar til å utforme det europeiske samarbeidet, både på egen hånd og gjennom sine europeiske nettverk.

I gjennomføringen av rammeprogrammet er medvirkning i utformingen av strategisk plan, arbeidsprogrammer og utlysningstekster viktig for å ivareta norske interesser. I ERA-arbeidet er medvirkning til samordning av politikk og virkemidler sentralt. Norge skal bruke vår deltakelse i programkomiteene og i ERA-gruppene for å sikre dette. Delegater fra fagansvarlige departementer, eksperter og nasjonale kontaktpunkter spiller en viktig rolle. De nasjonale referansegruppene for Horisont Europa skal gi faglige innspill og bidra til å ivareta bredden i deltakernes interesser. Norge kan også medvirke i utviklingen og gjennomføringen av europeisk politikk ved å delta i ulike ekspertgrupper i EU. Dette er en kanal Norge kan utnytte bedre.

Gjennom EØS-avtalen har Norge gode kanaler for dialog med Kommisjonen. Allianser med medlemsland og Europaparlamentet er også svært viktige, både med tanke på å få informasjon om aktuelle prosesser og posisjoner og for å fremme norske synspunkter. Erfaring viser at Europaparlamentet er åpent og at det er mulig å få forståelse for norske interesser. Dette mulighetsrommet bør utnyttes mer systematisk. Det er også behov for å bygge strategiske og langsiktige relasjoner med enkeltland, slik som de nordiske landene. Videre skal Norge arbeide strategisk med formannskapslandene i EU. Disse har en sentral rolle i utviklingen av ny politikk og nye initiativer. En rekke norske forskningsinstitusjoner og næringslivsaktører spiller en viktig rolle i å formidle innspill til EUs institusjoner og medlemsland. Regjeringen vil legge til rette for god informasjonsdeling og samarbeid med disse.

Nasjonale eksperter, personer som er utlånt fra forvaltningen til EUs institusjoner for en avgrenset periode, bidrar til å ivareta norske interesser, åpner dører for dialog og bygger kompetanse på europeisk samarbeid. På områder av særskilt betydning for Norge er det spesielt viktig å bidra til den europeiske politikktutviklingen, og på slike områder kan Norge tilby ettertraktet ekspertise.

Tiltak

- Kunnskapsdepartementet skal utarbeide planer for medvirkning til viktige policyinitiativer som strategisk plan for Horisont Europa for årene 2025 til 2027 og det neste rammeprogrammet fra 2028.
- Regjeringen skal konsultere virkemiddelapparatet, nasjonale referansegrupper og andre relevante aktører når nasjonale posisjoner utarbeides.
- Kunnskapsdepartementet skal, i samarbeid med EU-delegasjonen, utarbeide en plan for mer strategisk og systematisk posisjonerings- og medvirkningsarbeid overfor Europaparlamentet og medlemslandene.
- Kunnskapsdepartementet skal, i samarbeid med berørte departementer, arbeide for å øke antallet nasjonale eksperter på forsknings- og innovasjonsområdet i Europakommisjonen på områder av særskilt betydning for Norge.
- Virkemiddelapparatet skal bruke sine kanaler og nettverk for å fremme norske posisjoner.
- Virkemiddelapparatet skal legge til rette for at norske aktører kan bidra til å utforme det europeiske samarbeidet.

4.5.2 Rettigheter gjennom EØS-avtalen

Norge deltar i Horisont Europa og ERA på grunnlag av EØS-avtalen. Avtalen inneholder bestemmelser om betingelsene for EØS/EFTA-landenes deltakelse i EUs programmer. Disse sikrer oss blant annet tilgang til hele programmet, de samme rettighetene som deltakere fra medlemslandene i prosjekter og rett til å delta i komiteer.

Fra norsk side opplever vi likevel tilfeller der deltakelsesrettighetene for norske aktører ikke ivaretas eller der det kan være tvil eller uklarheter rundt det rettslige grunnlaget for EØS/EFTA-landenes deltakelse. Ofte skyldes dette mangelfull bevissthet om eller manglende etterlevelse av EØS-avtalen. Vi må derfor arbeide for å sikre at EUs institusjoner har god kjennskap til betingelsene for EØS/EFTA-landenes deltakelse. Norske aktører bør ha god kjennskap til avtalen slik at de kan påse at deres rettigheter blir ivaretatt.

Tiltak

- Kunnskapsdepartementet og EU-delegasjonen skal, i samarbeid med Island og EFTA-sekretariatet, drive et aktivt opplysningsarbeid overfor EUs institusjoner om EØS/EFTA-landenes rettigheter gjennom EØS-avtalen.
- Kunnskapsdepartementet skal, i samarbeid med Forskningsrådet og Innovasjon Norge, legge til rette for at delegater, eksperter og det nasjonale støtteapparatet har god kunnskap om rettighetene i EØS-avtalen.
- Kunnskapsdepartementet skal, i samarbeid med relevante departementer, EU-delegasjonen, EFTA-sekretariatet og Island, følge opp mangelfull etterlevelse av EØS-avtalen.

Norske aktører i Brussel

En rekke norske aktører med interesser i forsknings- og innovasjonssamarbeidet er til stede i Brussel:

EU-delegasjonen

Kunnskapskontoret

Forskningsinstitusjoner:

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, SINTEF og Universitet i Bergen samt Universitetet i Oslo gjennom The Guild

Det Norske Videnskaps-Akademi

Næringsliv:

Equinor, Statkraft, DNVGL og Energi Norge

Arbeidslivets parter:

KS, LO og NHO

Norske regionkontorer:

Nord-Norges Europakontor, Oslo-regionens Europakontor, Stavanger-regionens Europakontor, Sørlandets Europakontor, Trøndelags Europakontor og Vest-Norges Brussel-kontor

Stortingets Brusselkontor

4.6 Spredning og bruk av resultater

Horisont Europa krever at aktørene som deltar i prosjekter gjør resultatene kjent, både underveis i prosjektperioden og i etterkant. Norge kan ikke nå målene i strategien uten god spredning og bruk av resultater. Aktørene som deltar i prosjekter har et viktig ansvar for dette.

Kunnskap og resultater fra det europeiske samarbeidet kan spres og tas i bruk på mange måter: ved at de videreutvikles gjennom forskning og innovasjon, gjennom akademisk og populærvitenskapelig formidling, åpen forskning, undervisning, utvikling av politikk, forvaltning og faglige retningslinjer, videreutvikling av offentlige tjenester, kommersialisering, samskaping og involvering av innbyggere.

Både i EU og i Norge er det et allment prinsipp at politikk og lovverk skal bygge på kunnskapsbaserte vurderinger. Måltrettet politikktutvikling og et godt lovverk forutsetter derfor kontinuerlig tilgang på oppdatert forskning. Kunnskap fra prosjekter i rammeprogrammene bidrar til å gi oss et godt beslutningsgrunnlag for utvikling av politikk og regelverk. Dette er med på å sikre god forvaltning og velfungerende tjenester til innbyggerne. Ettersom Horisont Europa er tverrfaglig og tverrsektorielt,

vil resultatene være relevante for flere av departementenes sektoransvar. God koordinering og samhandling departementene imellom er nødvendig for god spredning og utnyttelse av resultater som faller under flere departementers ansvarsområder.

EU-prosjekter bidrar til ny forskning, innovasjon og kommersialisering av resultater. Samtidig kan kunnskapen som utvikles i prosjekter også være relevant for forsknings- og innovasjonsaktører som ikke selv deltar i prosjektene. Resultater fra europeisk helseforskning kan for eksempel bidra til ny forskning hos andre aktører eller til at resultatene kommersialiseres gjennom for eksempel spin-off-bedrifter. Kunnskapen kan dermed, via god spredning og videre utnyttelse og utvikling, bidra til for eksempel nye arbeidsplasser eller bedre helsetjenester og behandlingstilbud for innbyggere og pasienter. Dersom aktører fra ulike sektorer deltar i europeiske prosjekter, vil dette også bidra til at resultater fra forskning og innovasjon blir mer relevante og at de tas raskere i bruk i samfunnet.

Regjeringen oppfordrer alle aktører til å ta resultater fra Horisont Europa i bruk. Næringslivet spiller en avgjørende rolle i å sikre at kunnskap og resultater fra det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet tas i bruk og kommer samfunnet og økonomien

til gode. Næringslivets bruk av forsknings- og innovasjonsresultater forventes å føre til verdiskaping, økt innovasjonsevne og forbedrede produkter, prosesser og tjenester.

Deltakelse fra offentlig sektor er avgjørende for å sikre at kunnskap og resultater tas raskt og målrettet i bruk for å utvikle politikk, møte konkrete utfordringer og løse oppgaver, forbedre forvaltningen og utvikle bedre tjenester. Offentlig sektor forventes å bidra til at befolkningen ser verdien av samfunnets investeringer i forskning og innovasjon og at vi tar nye løsninger i bruk raskere. Horisont Europa legger vekt på involvering av innbyggere og vil prøve ut ulike metoder for å oppnå dette, spesielt i samfunnsoppdragene.

UH-sektoren har et særskilt ansvar for å formidle resultater og for at kunnskap fra EU-samarbeidet brukes i utdanningene og gjennom dette kommer arbeidslivet til gode. Horisont Europa har virkemidler som skal bidra til samhandling mellom ulike aktørgrupper, som støtte til økosystemer for innovasjon. Slike virkemidler øker muligheten for at resultater tas i bruk.

Europakommisjonen legger opp til at forskning og utvikling som skjer i Horisont Europa skal videreutvikles, settes ut i praksis og skaleres opp i flere andre EU-programmer. Det er viktig at Norge også deltar i øvrige EU-programmer der det er relevant, slik at vi får hentet ut gevinstene ved at resultater fra Horisont Europa tas videre i bruk.

Tiltak

- Virkemiddelaktørene bør styrke tiltak for spredning og bruk av resultater.
- Virkemiddelaktørene bør bidra til at norske aktører tester ut ulike metoder for å involvere innbyggere i forsknings- og innovasjonsaktiviteter.
- Regjeringen skal fremme åpen forskning og være en pådriver for dette på nasjonalt og europeisk nivå.

Innsamling, transport og gjenvinning av plastemballasje

I Horisont 2020-prosjektet PlastiCircle (2017–2021) har SINTEF AS, sammen med 21 europeiske organisasjoner, utviklet et nytt system av metoder for innsamling, transport, sortering og gjenvinning av plastemballasje. Resirkulering av hardplast og plastfilm fra husholdninger kan brukes til industriformål. Prosjektet har vist at det er mulig å bruke resirkulerte polymerer i nye produkter på en rekke områder og har blant annet laget en plastfilm i 100 prosent resirkulert materiale, paneler til tekniske produkter og bilkomponenter. Resultatene viser at lovgivningen bør oppmuntre til økt bruk av resirkulert emballasje, fordi resirkulert plast kan brukes til mange andre formål. Prosjektet sammenligner miljøbelastningen med bruk av lastebiler drevet med diesel

og elektrisitet til søppelinnsamling i byene Sarpsborg, Manchester, Genève, Valencia, Basel og Frankfurt. Elektrisk drift har vist seg å være godt egnet for søppelbiler da de kjører lokale ruter i lav hastighet og har mange start- og stoppunkter.

Oslo kommune har deltatt i prosjektets rådgivende styre og vurderer å ta i bruk flere av løsningene som er utviklet i PlastiCircle-prosjektet. Renovasjons- og gjenvinningsetaten i kommunen har testet smartteknologi siden 2017. De har blant annet innført Oslo-nøkkelen til alle Oslo-beboere, digital ID for gjenbruk av materialer og RFID på avfallsbeholdere. I sorteringsanleggene bruker etaten kameraer for bildegjenkjenning av innholdet i søppelposer.

5. Monitorering og evaluering av norsk deltakelse

Monitorering

Oppfølging av måloppnåelsen gjennom monitorering av den norske deltakelsen og resultater i ERA og Horisont Europa er nødvendig for å kunne vurdere behovet for endringer i innsatsen for å nå målene for deltakelsen og returambisjonen på 2,8 prosent.

De viktigste indikatorene Kunnskapsdepartementet, Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal følge med på jevnlig og vurdere etter ulike variabler som for eksempel etter delprogram, virkemiddel, sektor og kjønn, er:

- Returandeler nasjonalt og differensiert (for eksempel per søyle og delprogram)
- Annen statistikk om deltakelse fra eCorda nasjonalt eller differensiert (for eksempel koordinatorandeler, suksessrater og karakterer)
- ERAs monitorerings- og indikatorsystem, herunder European Innovation Scoreboards indikatorer

I tillegg skal Kunnskapsdepartementet, Forskningsrådet og Innovasjon Norge følge jevnlig med på Europakommisjonens oppfølging av indikatorene som omtales i vedlegg V i Horisont Europa-forordningen.

Oppfølging av strategien og monitorering av deltakelsen skal gjøres jevnlig gjennom strategiperioden. Monitoreringen skal suppleres med vurderinger av norsk deltakelse og av myndighetenes og virkemiddelaktørenes oppfølging, inkludert mobiliseringsarbeidet.

Evaluering

Måloppnåelsen og deltakelsen skal evalueres midtveis i strategiperioden. Dette vil gi et godt grunnlag for eventuelle større endringer i innsats og tiltak. I tillegg vil evalueringen bidra som kunnskapsgrunnlag for beslutningen om eventuell fortsatt deltakelse i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet fra 2028. I midtveisevalueringen skal et bredere sett av indikatorer legges til grunn. Effektene av deltakelse kan ikke alltid kvantifiseres eller måles. Derfor skal målingen suppleres med kvalitative vurderinger.

6. Vedlegg I: Det europeiske forskningsområdet og Horisont Europa

Vedlegget beskriver Det europeiske forskningsområdet (ERA) og Horisont Europa. Vedlegget beskriver også norsk deltakelse i Horisont 2020 og potensialet for videre deltakelse i Horisont Europa. Dette er en viktig del av bakgrunnen for regjeringens høye ambisjoner for norsk deltakelse i perioden 2021 til 2027.

6.1 Det europeiske forskningsområdet

EU etablerte ERA i år 2000 for å bedre samarbeidet om og koordineringen av forskning og innovasjon i Europa og for å få på plass gode rammer og systemer for forskning og innovasjon. Ambisjonen var å skape et felles europeisk kunnskapsområde ved å bygge ned nasjonale barrierer. Gjennom ERA har landene og Europakommisjonen samarbeidet om tiltak for å sikre friere flyt av forskere, kunnskap og innovasjon, kritisk masse i fellessatsinger og mer effektive nasjonale systemer. I løpet av 20 år har ERA etablert mange felleseuropeiske virkemidler og tiltak som har fått betydning for utviklingen av europeisk og norsk politikk for forskning og innovasjon. Samarbeidet om forskningsinfrastruktur, programmer, åpen forskning, attraktive karriereveier for forskere og forskermobilitet har vært vellykket. Samarbeidet på disse områdene, og området likestilling og ikke-diskriminering og kjønnsperspektiver i forskning, vil bli høyt prioritert i ERA fremover.

Selv om ERA-samarbeidet har vært vellykket på flere områder, er ikke målet om at tre prosent av landenes BNP skal gå til forskning og innovasjon nådd. Landene investerer fortsatt for lite i forskning og innovasjon. Andelen som finansieres av næringslivet og andelen resultater som tas i bruk av samfunn og næringsliv er lavere enn i USA, Japan og Kina. EU trapper nå opp innsatsen og relanserte ERA i år 2020. Det nye ERA bygger på felles europeiske verdier som demokrati og fri forskning. Forskning og innovasjon får en nøkkelrolle for å håndtere samfunnsutfordringer, i

økonomisk gjenoppbygging etter covid-19-pandemien og for å gjennomføre satsinger som grønt og digitalt skifte og bærekraftig konkurranseevne i tråd med FNs bærekraftsmål. EU ønsker mer forpliktende samarbeid om prioriteringer, investeringer, reformer og politikk og at bruken av nasjonale midler og midler i EU koordineres tettere. ERA opprettholder målet om at tre prosent av landenes BNP skal gå til forskning og innovasjon, og det offentlige oppfordres til å ta et større ansvar for å få opp FoU-innsatsen fra næringslivet og for å bidra til omstilling i tråd med bærekraftsmålene.

EU skal bli bedre til å ta i bruk resultater av forskning og innovasjon. Derfor legger ERA stor vekt på deltakelse fra industri og privat sektor. Forskningsinfrastrukturer skal for eksempel videreutvikles og brukes mer i samarbeid med næringslivet. EU legger også opp til større involvering av innbyggere og offentlig sektor. Dette skal øke tilliten til forskning og innovasjon i samfunnet.

ERA-samarbeidet skal være i tråd med EUs utenrikspolitiske prioriteringer og bidra til å nå bærekraftsmålene. EUs konkurransekraft og uavhengighet på viktige teknologiområder skal sikres, og EU skal ta en større rolle globalt.

EU ønsker også å utjevne ulikheter mellom medlemsland og regioner når det gjelder investeringer i forskning og innovasjon, vitenskapelig kvalitet og landenes evne til å tiltrekke seg og beholde talenter.

EU ser utdanning, forskning og innovasjon i tettere sammenheng enn tidligere. For å nå ambisjonene for ERA skal koblingene mellom ERA og Det europeiske utdanningsområdet utnyttes bedre. Universitetene og høyskolene har en nøkkelrolle fordi utdanning og forskning er en del av deres kjerneaktiviteter. ERA vil legge vekt på en egen omstillingsagenda for universitetene framover. Programmene Horisont Europa og Erasmus+ er viktige instrumenter for å koble

utdanning, forskning og innovasjon tettere sammen. ERAs prioriteringer er i tillegg et viktig bakteppe for midler som lyses ut i Horisont Europa.

Norge har deltatt aktivt i ERA-arbeidet fra starten. I tillegg til samarbeid om politikktutvikling har vi deltatt i partnerskap og programsamarbeid, felleseuropeiske programmer og forskningsinfrastrukturer (Det felleseuropeiske veikartet for forskningsinfrastrukturer ESFRI).

Norge er for eksempel partner i 18 europeiske forskningsinfrastrukturer og vertskap for to, ECCSEL ERIC i Trondheim, som gir forskere tilgang til europeiske fasiliteter i verdensklasse innenfor CO₂-håndtering, og CESSDA ERIC i Bergen, som gir samfunnsforskere tilgang på data av høy kvalitet. En rekke norske universiteter og høyskoler bygger på ERA-virkemidler når de utvikler sin personalpolitikk. Mange har signert initiativer som *Den europeiske erklæringen om forskere og atferdsregler for rekruttering av forskere ("Charter and Code")* og utviklet institusjonelle handlingsplaner. Norske institusjoner deltar også i EURAXESS, en portal for mobile forskere, med praktisk informasjon om jobb- og finansieringsmuligheter, rekruttering og karriereutvikling.

Prioriteringer og tiltak i det nye ERA skal videreutvikles sammen med deltakerlandene. Det er viktig at Norge bidrar aktivt til kommende prioriteringer.

6.2 Horisont Europa

Horisont Europa er et av de viktigste virkemidlene Europakommisjonen har til rådighet for å nå ambisjonene i ERA. Med et budsjett på drøyt 95 milliarder euro er Horisont Europa, inkludert bidrag fra Next Generation EU, om lag 14 prosent større enn Horisont 2020. Programmet er mer komplekst enn Horisont 2020: Horisont Europa skal bidra til å bryte ned barrierer mellom ulike disipliner og støtte samspillet mellom ulike aktører. Det legges stor vekt på at prosjektene skal utløse samfunnseffekter og at resultater skal tas i bruk av næringsliv og offentlig sektor og komme innbyggerne til gode. Videre legges det større vekt på synergier mellom Horisont Europa og andre EU-programmer. 35 prosent av budsjettet er satt av til å møte klimautfordringer.

Partnerskap om fangst, bruk og lagring av CO₂

CO₂-håndtering er et av de viktigste tiltakene for å nå internasjonale klimamål. Fra 2016 har Forskningsrådet koordinert et stort internasjonalt partnerskap om fangst, bruk og lagring av CO₂, ACT – Accelerating CCS Technologies. Partnerskapet, et såkalt ERA-NET Cofund, er finansiert av Horisont 2020 og Forskningsrådet sammen med 12 andre europeisk land og regioner samt USA, Canada og India.

Gjennom transnasjonalt forskningssamarbeid bidrar partnerskapet med kompetanse, kunnskap og resultater som er aktuelle for ulike typer av teknologi innen CO₂-håndtering som ikke bare skjer i laboratorier, men også i såkalt fullskala. Partnerskapet har lyst ut nærmere 110 millioner euro til forsknings- og innovasjonsprosjekter, av dette rundt 12 millioner euro fra Horisont 2020. Så langt (våren 2021) er det norsk deltakelse i 16 prosjekter.

Flere av prosjektene har bidratt med viktige resultater til "Langskip", regjeringens storsatsing på CO₂-håndtering. Partnerskapet er planlagt videreført under Clean Energy Transition Partnership (CETP) i Horisont Europa og vil gi viktige bidrag til EUs grønne giv.

Horisont Europa		
Forpliktet totalbudsjett: 95,5 mrd. euro i løpende priser		
 Fremragende forskning 26,1 %	 Globale utfordringer og konkurransedyktig europeisk næringsliv 56,3 %	 Innovativt Europa 14 %
Det europeiske forskningsrådet (ERC)	Klynger 1. Helse 2. Kultur, kreativitet og inkluderende samfunn 3. Samfunnssikkerhet 4. Digitalisering, næringsliv og romvirksomhet 5. Klima, energi og mobilitet 6. Mat, bioøkonomi, naturressurser, landbruk og miljø	Det europeiske innovasjonsrådet (EIC)
Marie Skłodowska-Curie Actions (MSCA)		Økosystemer for innovasjon
Forskningsinfrastruktur		EUs felles forskningssentre (JCR) Det europeiske instituttet for innovasjon og teknologi (EIT)
Bredere deltakelse og styrking av Det europeiske forskningsområdet 3,6 %		
Bredere deltakelse og spredning av fremragende kvalitet Reformere og forbedre det europeiske forsknings- og innovasjonssystemet		

Kilde: Forskningsrådet og Kunnskapsdepartementet

Horisont Europa er delt inn i tre søyler og en tverrgående del:

- Søyلة en: Fremragende forskning
- Søyلة to: Globale utfordringer og konkurransedyktig europeisk næringsliv
- Søyلة tre: Innovativt Europa
- Tverrgående del: Bredere deltakelse og styrking av ERA

Den første søylen omfatter finansiering til banebrytende, nysgjerrighetsdrevet forskning under Det europeiske forskningsrådet (European Research Council – ERC), mobilitetsvirkemidler under Marie Skłodowska-Curie Actions og støtte til forskningsinfrastruktur.

Den andre søylen omfatter seks tematisk brede klynger som finansierer samarbeidsprosjekter som skal bidra til å møte samfunnsutfordringer og øke Europas konkurranseevne. Denne søylen finansierer også partnerskap. Partnerskap er store fellesprogrammer der Europakommisjonen samarbeider med landene og aktører fra offentlig sektor og næringslivet og der alle bidrar med finansiering. Hvert partnerskap utvikler

en forsknings- og innovasjonsagenda på et viktig område slik at utfordringer som hvert land vanskelig vil kunne håndtere alene, løses i fellesskap. Søyلة to lanserer også samfunnsoppdrag (missions) på fem områder: hav, kreft, bærekraftige og smarte byer, tilpasninger til klimaendringer og jordhelse og mat.⁷ Samfunnsoppdragene er et banebrytende virkemiddel som skal bidra til å møte globale utfordringer innen 2030 og til å nå de politiske målsetningene i strategier som EUs grønne giv, EUs industristrategi og EUs handlingsplan for å bekjempe kreft. De skal engasjere bredt fra academia, offentlig sektor og myndigheter, næringsliv, frivillige organisasjoner og innbyggere. Samfunnsoppdragene skal være tverrfaglige og tiltrekke seg finansiering fra ulike sektorer. Samfunnsoppdragene og partnerskapene skal sikre et forpliktende engasjement fra landene og stiller krav om at vi ser nasjonale investeringer i forskning og innovasjon i sammenheng med investeringer i felleseuropeiske satsinger.

⁷ Hvilke av de fem samfunnsoppdragene som lanseres fullt ut, avklares i løpet av sommeren 2021.

Horisont Europa legger stor vekt på innovasjon på tvers av søylene. Den tredje søylen omfatter virkemidler som skal legge til rette for alle typer innovasjon ved å støtte teknologisk utvikling, demonstrasjoner og kunnskapsoverføring. Målgruppen for søyle tre er forskningsinstitusjoner, oppstartsbedrifter og små og mellomstore bedrifter. Søyle tre skal bidra til at næringslivet kan konkurrere globalt og til bærekraftige arbeidsplasser og verdiskaping. Det europeiske instituttet for innovasjon og teknologi (EIT), som kobler forskning, utdanning og næringsliv, blir videreført under denne søylen. Samtidig etableres det et nytt Europeisk innovasjonsråd (European Innovation Council – EIC). EIC skal finansiere forskning og utvikling innenfor muliggjørende teknologier, radikal innovasjon og bidra til at oppstartsbedrifter får kommersialisert banebrytende ideer. Her får små og mellomstore bedrifter mulighet til å vokse seg større og konkurrere globalt. Bakgrunnen er at Europa ikke får tatt resultatene fra forskning og innovasjon ut i markedet i tilstrekkelig grad. Horisont Europa kan avlaste risikoen for bedrifter og kapitalmarkedet. De europeiske økosystemene for innovasjon er fortsatt fragmenterte. Søylen skal derfor støtte samarbeid mellom økosystemer og aktører som innovasjonsbyråer, klynger, inkubatorer, akseleratorer og investorer.

Horisont Europa har også en tverrgående del, "Bredere deltakelse og styrking av ERA". Budsjettet skal dels støtte land som presterer moderat eller svakt innenfor forskning og innovasjon og dels bidra til å nå ambisjonene i ERA ved å støtte reformer og forbedringer i det europeiske forskings- og innovasjonssystemet. Denne delen vil få utlysninger på områder som etikk, åpen forskning, ansvarlig innovasjon og formidling som er relevante for norske aktører.

Horisont Europa legger større vekt på involvering av innbyggere og at forskning og innovasjon skal skje i samskapende prosesser. Innbyggere skal ikke bare være passive mottakere av tjenester og resultater, men bidra aktivt. Dette skal bidra til programmets relevans, til forståelse av at forskning og innovasjon har en viktig rolle i samfunnet og til at resultater blir tatt i bruk.

Flere av prioriteringene i Horisont Europa skal utvikles videre i programperioden. Det er utarbeidet en overordnet strategisk plan frem til 2024 som angir overordnede mål og som får betydning for utlysningene i alle søylene. En ny plan vil utarbeides for perioden 2025 til 2027, den siste delen av Horisont Europa.

Europakommisjonen legger vekt på at det skal være større synergier og tydeligere arbeidsdeling mellom de ulike EU-programmene i perioden 2021 til 2027. Horisont Europa skal for eksempel levere forskning, innovasjon og kunnskap som støtter opp under EUs politiske strategier. Andre programmer skal ta forskning, kunnskap og innovasjon utviklet i Horisont Europa i bruk ved å videreutvikle resultatene eller ved å teste ut eller skalere opp nye løsninger.

Koblingen mellom Horisont Europa og programmet EU4Health illustrerer det økte fokuset på synergier og samspill mellom ulike programmer godt. Helse står høyt på den politiske agendaen i EU, ikke minst etter covid-19-pandemien. EU4Health skal bidra til EUs helseunion og fremtidig beredskap. Programmet skal både identifisere behov for forskning og innovasjon og bidra til å spre og implementere resultatene fra Horisont Europa bredt. Her vil Generaldirektoratet for helse og Generaldirektoratet for forskning og innovasjon samarbeide tett og koordinere ulike initiativer som for eksempel samfunnsoppdraget for kreft under Horisont Europa, EUs Beating Cancer Plan og EU4Health. Ulike politiske initiativer vil ofte følges opp av flere generaldirektorater i Kommisjonen. Dette vil kreve økt koordinering, men kan også føre til at flere ulike initiativer støtter opp om de samme målsetningene.

6.3 Deltakelse i Horisont 2020 og potensialet for deltakelse i Horisont Europa

Norge har gjort det svært godt i Horisont 2020 (2014–2020). Norske aktører har fått tilgang til finansiering, resultater, nettverk, markeder, forskningsinfrastrukturer og kunnskap og forskning i verdensklasse. Verdien av deltakelse i rammeprogrammet og tilgangen på resultater og nettverk overstiger tildelingene fra Horisont 2020 til norske prosjektdeltakere med mer enn syv ganger.⁸

Samfunnsøkonomisk analyse (SØA) har evaluert norsk deltakelse i 7. rammeprogram og Horisont 2020 og potensialet for norsk deltakelse i Horisont Europa. SØA konkluderer med at målene for deltakelse i regjeringens strategi for forsknings- og innovasjonssamarbeidet med EU for perioden 2014 til

⁸ Norway's participation in the EU framework programmes for research and innovation, Samfunnsøkonomisk analyse (SØA) 06-2020.

2020 er nådd. Deltakelsen bidrar til økt kvalitet i norsk forskning, øker innovasjons- og konkurranseevnen, bidrar til bærekraftig verdiskaping og gir bedre velferd og en mer bærekraftig samfunnsutvikling, og utvikler Norges forsknings- og innovasjonssystem. Deltakelsen har dyptgripende effekter på kvaliteten og konkurransekraften til norsk forskning og innovasjon og på politikktutvikling og koordinering. Deltakelsen gir store merverdier som tilgang til internasjonale nettverk og markeder og forskningsinfrastrukturer som enten ikke finnes i Norge eller som er større enn norsk infrastruktur. SØA vurderer at Horisont Europa er tematisk og strategisk relevant for norske aktører og at aktørene har både kapasitet og potensial til å nå opp i konkurransen.

For regjeringen og aktørene er det effektene som oppstår gjennom deltakelsen som er hovedmotivet for å delta i rammeprogrammene. Andelen av de konkurranseutsatte midlene som tilfaller norske aktører (returandelen) er imidlertid en god indikator på volumet på deltakelsen og forteller samtidig noe om deltakernes konkurranseevne. Regjeringen satte derfor en ambisjon om en samlet returandel til Norge på to prosent for Horisont 2020. Ambisjonen er nådd med god margin. I april 2021, da nesten alle de konkurranseutsatte midlene til Horisont 2020 var delt ut, lå returandelen på 2,49 prosent. I de siste to årene av Horisont 2020, fra 2018 til 2020, så vi en sterk positiv utvikling i returandelen, med et snitt på 2,92 prosent.⁹

Den samlede finansieringen fra EU til norske mottakere var i april 2021 på 1,56 milliarder euro, fordelt på nesten 1900 prosjekter. Norske aktører har hentet mest midler fra søylen "Store samfunnsutfordringer" og delprogrammene helse, energi, mat og klima og betydelige midler fra søylen "Fremragende forskning" fra ERC og Marie Skłodowska-Curie Actions. Norske miljøer har også hentet ut store tildelinger fra søylen "Industrielt lederskap", og særlig fra IKT-programmet.

De norske aktørene kommer fra universitets- og høgskolesektoren, instituttsektoren, offentlige virksomheter, helseforetakene og næringslivet.

⁹ Tildelingene i perioden 2018 til 2020 inkluderer to store prosjekter til vaksinealliansen CEPI som utgjør 8,7 prosent av Norges returandel siden oppstarten av programmet. Midlene til CEPI distribueres i hovedsak til aktører utenfor Norge og tildelingen skiller seg derfor noe ut fra andre tildelinger. Korrigert for tildelingene til CEPI er returandelen for 2018 til 2020 på 2,55 prosent og fra programstart i 2014 på 2,28 prosent.

Miljøvennlig offentlig transport gjennom utslippsfrie busser og hurtigbåter

Stavangerregionen ble fyrtårnsby i Horisont 2020-prosjektet Triangulum i 2014. De siste årene har regionen utviklet løsninger for et mer miljøvennlig, effektivt og brukervennlig samfunn. Ny teknologi og samhandling mellom private og offentlige aktører kan kutte CO₂-utslipp, skape bedre transport- og kommunikasjonsløsninger og effektivisere energibruken. Regionen var først i Norge med batteridrevne busser i rutetrafikk. Bussene har spart klimaet for 127 tonn CO₂ (globalt utslipp) og byområdet for 546 kg NO_x (lokalt utslipp) etter to år på veien.

Nå utvikles og produseres verdens første fullelektriske hurtigbåter gjennom prosjektet Transport Advanced and Modular (TrAM). Båtene skal demonstreres i drift i Rogaland innen 2022. Prosjektets mål er å redusere investeringskostnadene og leveringstiden for fremtidige nullutslippsfartøy for innaskjærs passasjertrafikk. Rogaland fylkeskommune er koordinator og det er fem andre norske partnere, herunder det norske verftet Fjellstrand som skal stå for byggingen av båten. Prosjektet har en verdi på nesten 110 millioner kroner, der de norske aktørene mottar over halvparten av midlene. Prosjektet skal også utføre studier og planlegge for nullutslipps hurtigbåter på andre strekninger i europeiske farvann.

Rogaland fylkeskommune drifter kollektivtrafikktilbudet Kolombus som i dag har ti fartøy. CO₂-utslippene fra disse båtene tilsvarer utslippet fra alle de 450 bussene som trafikkerer Kolombus' ruter i Rogaland. Å sette inn nullutslippsferger og elektriske busser vil derfor ha stor innvirkning for Rogalands CO₂-utslipp.

Per april 2021 er 31 prosent av midlene gått til universitetene og høyskolene, 27 prosent til næringslivet, 25 prosent til instituttene, 3 prosent til offentlige virksomheter, 2 prosent til helseforetakene, 2 prosent til Forskningsrådet og 10 prosent til øvrige aktører (som for eksempel CEPI). De største enkeltaktørene med flest deltakelser målt i antall kontrakter er SINTEF, Universitetet i Oslo, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og Universitetet i Bergen.

7. Vedlegg II: EU-programmer Norge deltar i

Norge vil delta i følgende EU-programmer i perioden 2021–2027:

EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont Europa

EUs program for utdanning, opplæring, ungdom og idrett, Erasmus+

EUs program for kultursektoren og audiovisuell sektor, Kreativt Europa

EUs romprogram

EUs helseprogram EU4Health

EUs ordning for sivil beredskap (UCPM)

Det europeiske forsvarsfondet (EDF)

Programmet for et digitalt Europa (DIGITAL)

Delen om sysselsetting og sosial innovasjon (EaSI) i Det europeiske sosialfondet+ (ESF+)

Deler av programmet for det indre marked, inkludert programdelen om konkurransekraft og bærekraft for små og mellomstore bedrifter (COSME)

Finansieringsprogrammet InvestEU

Utgitt av:
Kunnskapsdepartementet

Bestilling av publikasjoner:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
www.publikasjoner.dep.no
Telefon: 22 24 00 00
Publikasjoner er også tilgjengelige på:
www.regjeringen.no

Publikasjonskode: F 4467
Illustrasjonsfoto: Colourbox
Foto av Solberg: Torbjørn Kjosvold/Forsvaret
Foto av Asheim: Kunnskapsdepartementet
Design og layout: Konsis
Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
06/2021 – opplag 100